

**МЕДИЧНА ТЕОРІЯ І
ПРАКТИКА
ЦЕЛЬСА, СОРАНА,
ЦЕЛІЯ АВРЕЛІАНА**

АВЛ КОРНЕЛІЙ ЦЕЛЬС

На рубежі старої і нової ери трудився римський лікар-мислитель Авл Корнелій Цельс (близько 25-30 рр. до н.е. - 50 р.н.е.). Він був всесторонньо освіченою людиною, добре розбирався в різних областях знань. Він вивчав філософію, медицину, юриспруденцію, риторичку, воєнну справу і т.п.

В стародавньому Римі Цельса називали латинським Гіпократом, а за вишуканість мови - медичинським Цицероном.

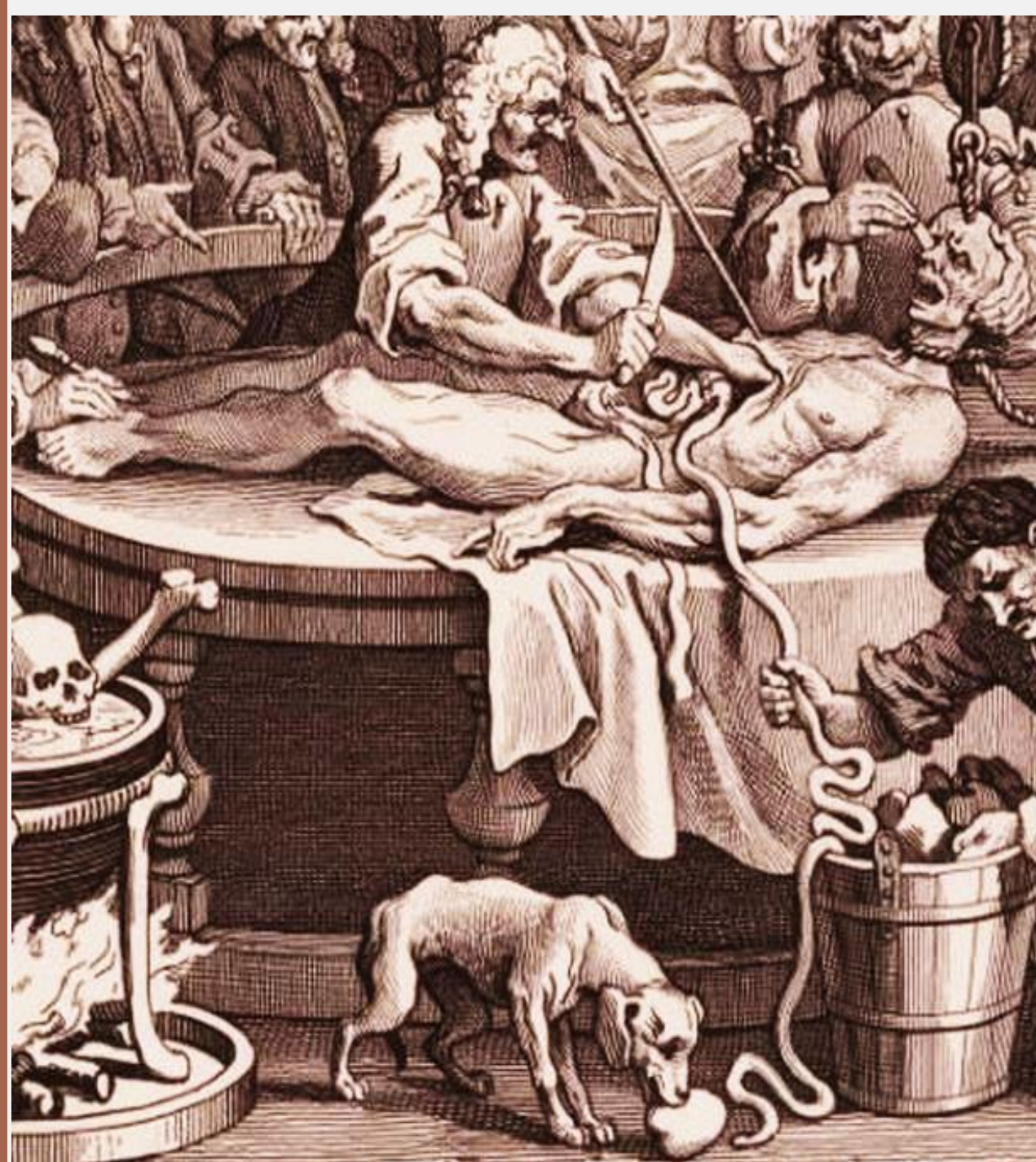

АНАТОМІЧНІ ОПИСИ

Анатомічні описи Цельса короткі, але дуже виразні:

Цельс був проти вівісекції людини, але розтин трупів вважав можливим.

Цельс указував, що пульс - недостатній показник стану здоров'я, оскільки залежить від статі, віку і статури пацієнтів. Він зазначав, що навіть тимчасовий розлад травлення призводить до ослаблення пульсу.

АНАТОМІЧНІ ОПИСИ

Цельс залишив чудовий опис малярії.

Його думка, що жар викликається здійснюваними природою зусиллями по виведенню з організму шкідливих речовин, набагато випередило його час.

Цельс запропонував літотомію (каменерозсікання) - операцію по роздроблення каменів в сечовому міхурі.

АНАТОМІЧНІ ОПИСИ

Описав пластичні операції по відновленню носа, губ і вух.

Цікавився лікуванням ран, переломів, вивихів, захворювань кісток, некрозів. Описував фістули, виразки, пухлини, грижі, ампутацію кінцівок і трепанацію черепа.

Перерахував методи зупинки кровотеч і способи перев'язки кровоносних судин.

ПРАЦЯ "ARTES"

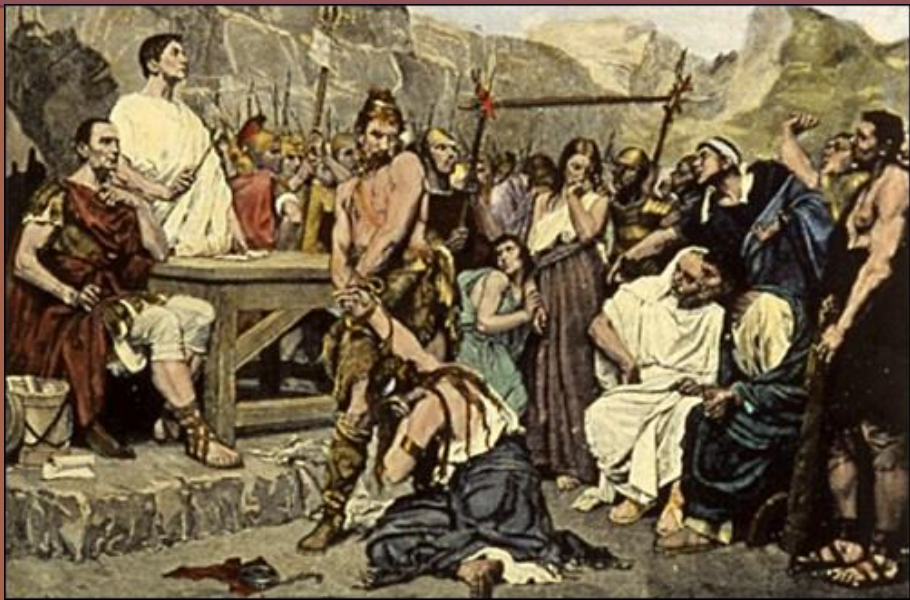
Цельса без сумніву можна віднести до енциклопедистів, про що свідчить його багатогранна праця "Artes" ("Мистецтва") узагальнюючи знання стародавніх в самих різних областях: агрономії, юриспруденції, філософії, риторики, воєнної справи.

В цій праці є розділ присвячений медицині (VI - XII частина книги). Цей розділ був написаний, коли йому було близько 50 років.

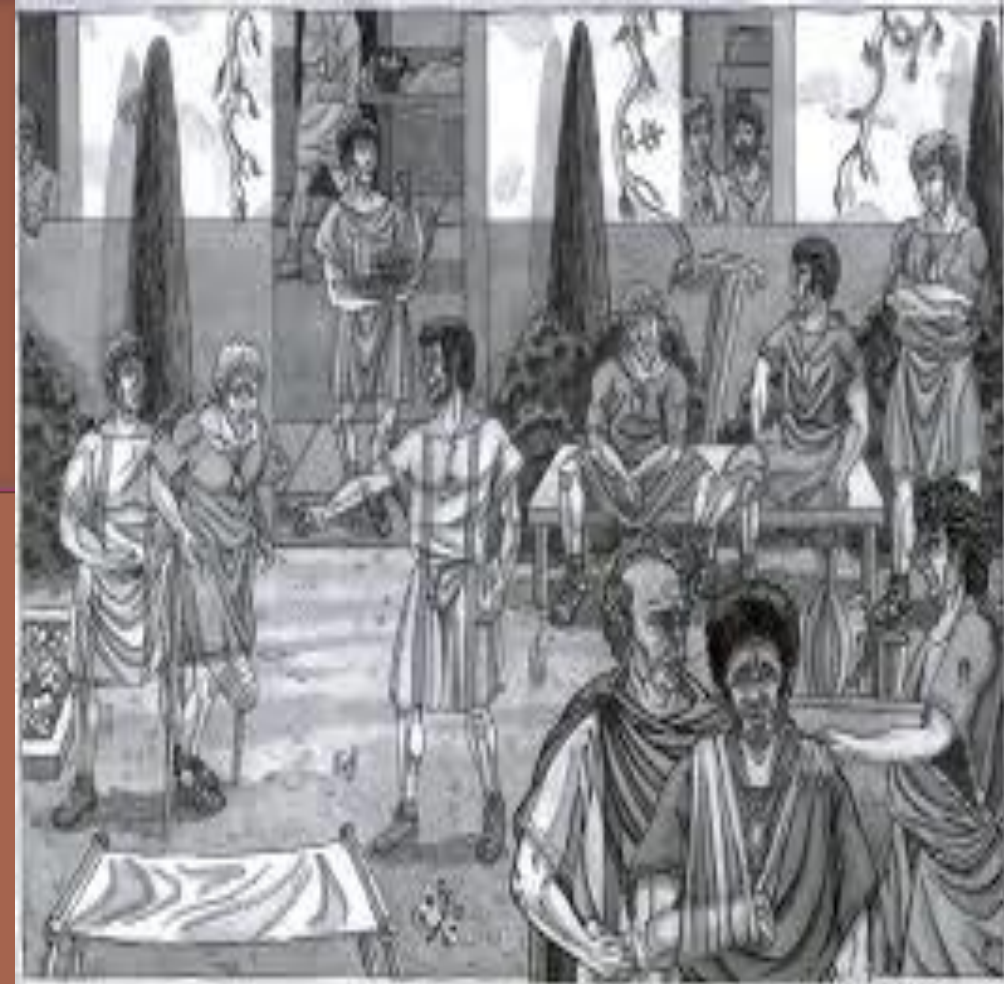
ПРАЦЯ "ARTES"

До цього часу відбулися значні зміни в рабовласницькому суспільстві. Рабів стало менше і вони стали дорожче коштувати. А. К. Цельс, будучи великим рабовласником, по суті створив лічебний посібник для рабовласників, скориставшись яким вони могли зберегти рабів.

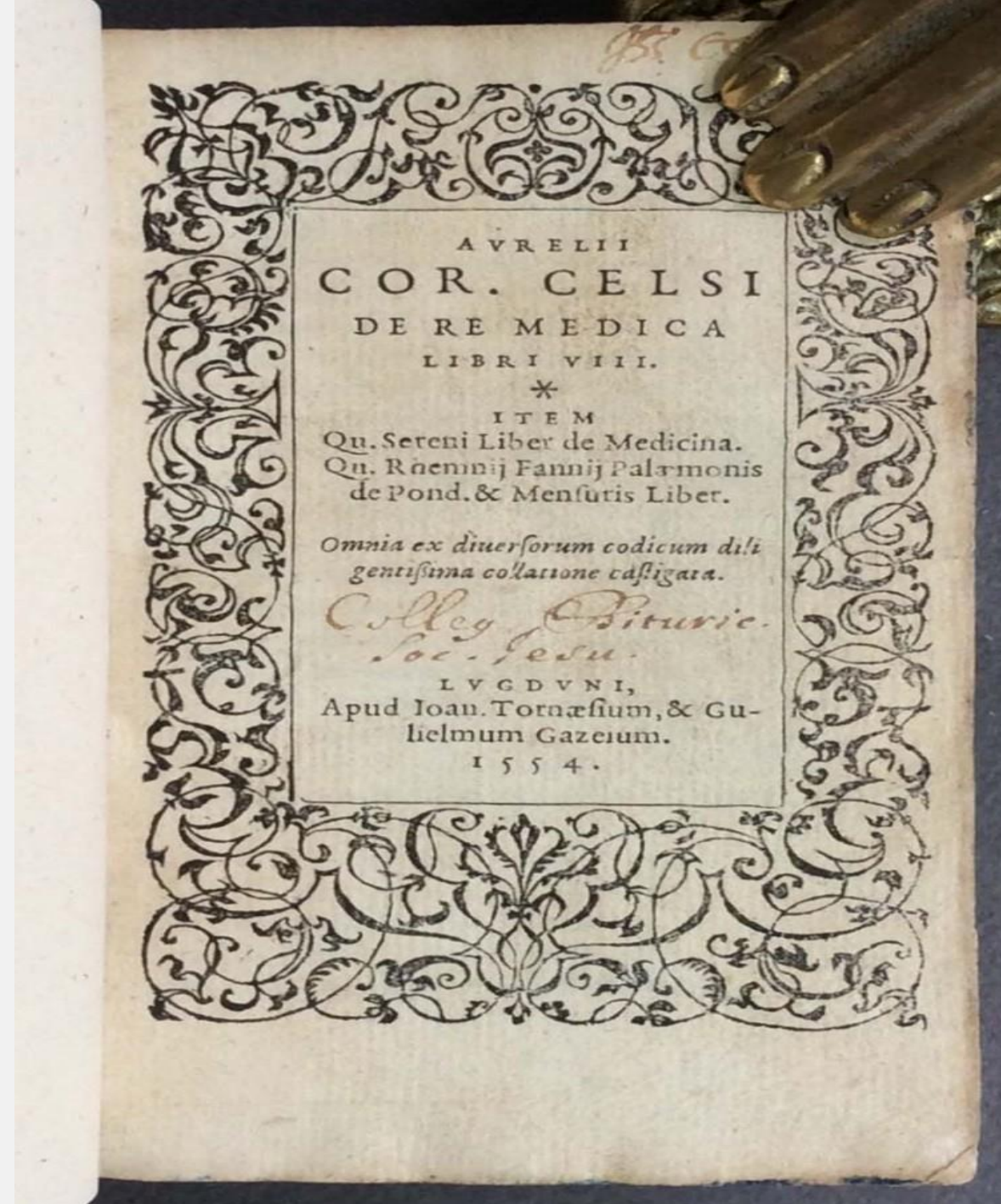
ПРАЦЯ "ARTES"

Створенню цього посібника передувало навчання медичним знанням у грецьких лікарів, які проживали в Римі. Медичинська школа (Schola medicorum) і валетудінаріум (лікарня для рабів) стали для нього "університетом" по здобуванню знань в медицині.

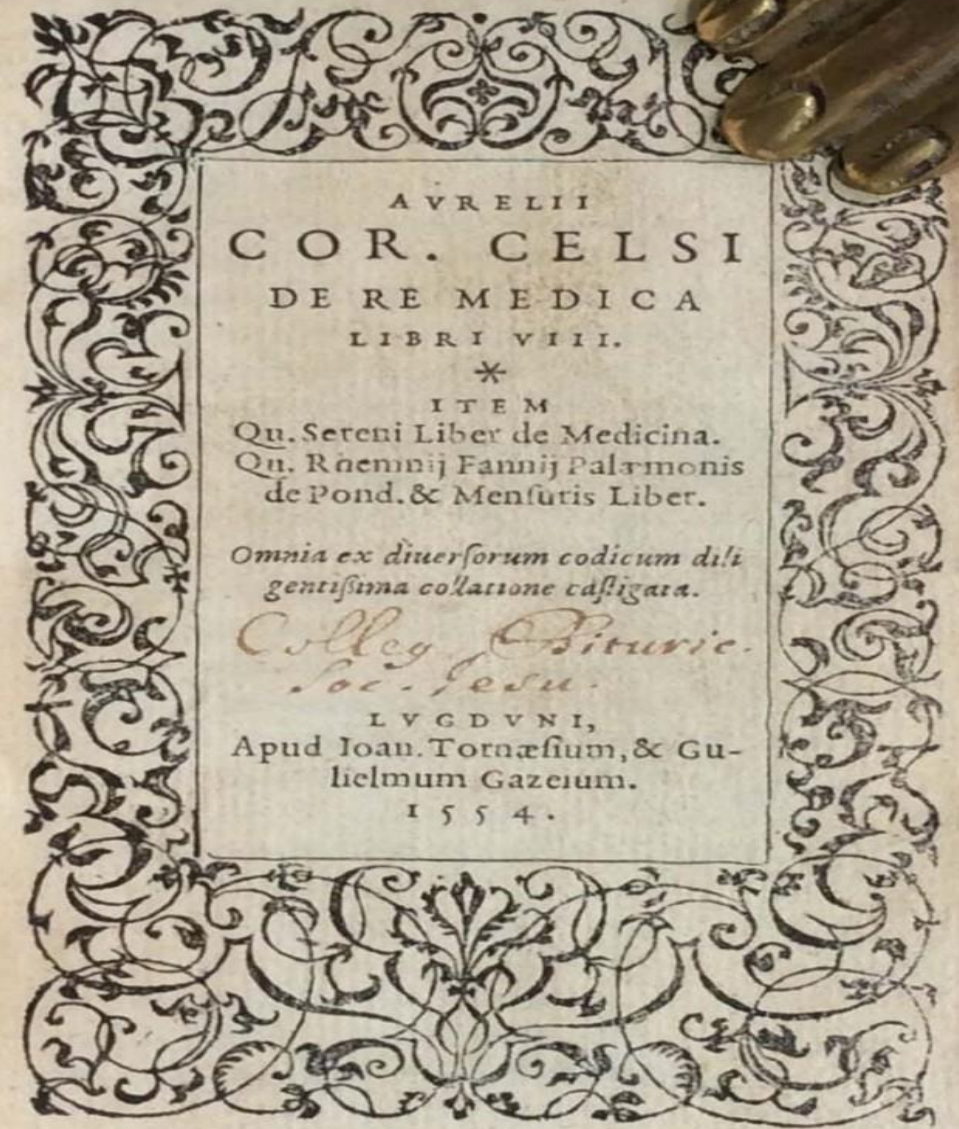
ТРАКТАТ "ПРО МЕДИЦИНУ"

- Великою заслугою Цельса є те, що він в трактаті "Про медицину" передав всі знання, які накопилися до того часу в цій області (вони до цих пір являються єдиною достовірною інформацією про багатьох лікарів) і проаналізував погляди своїх попередників - Гіпократа, Герофіла, Еризистрата, Асклепіада і др.

ТРАКТАТ "ПРО МЕДИЦИНУ"

- Для філософів трактат "Про медицину" цікавий тим, що в ньому відображені погляди різних класів на її суть. Філософія Цельса зводилася до примирення всіх медичних шкіл.
- Він вважав, що для хорошого лікаря потрібні, перш за все, добрі знання, а потім вже розсудливість. "Як би мистецтво розсуджати робило добрих лікарів, то філософи були б найкращими лікарями".

ІДЕАЛІСТИЧНІ ПОГЛЯДИ

Цельс стояв на ідеалістичних позиціях, так як вважав, що всі хвороби від бога, а медицина сама по собі. Звідси і помилкова думка про безкористність лікарств.

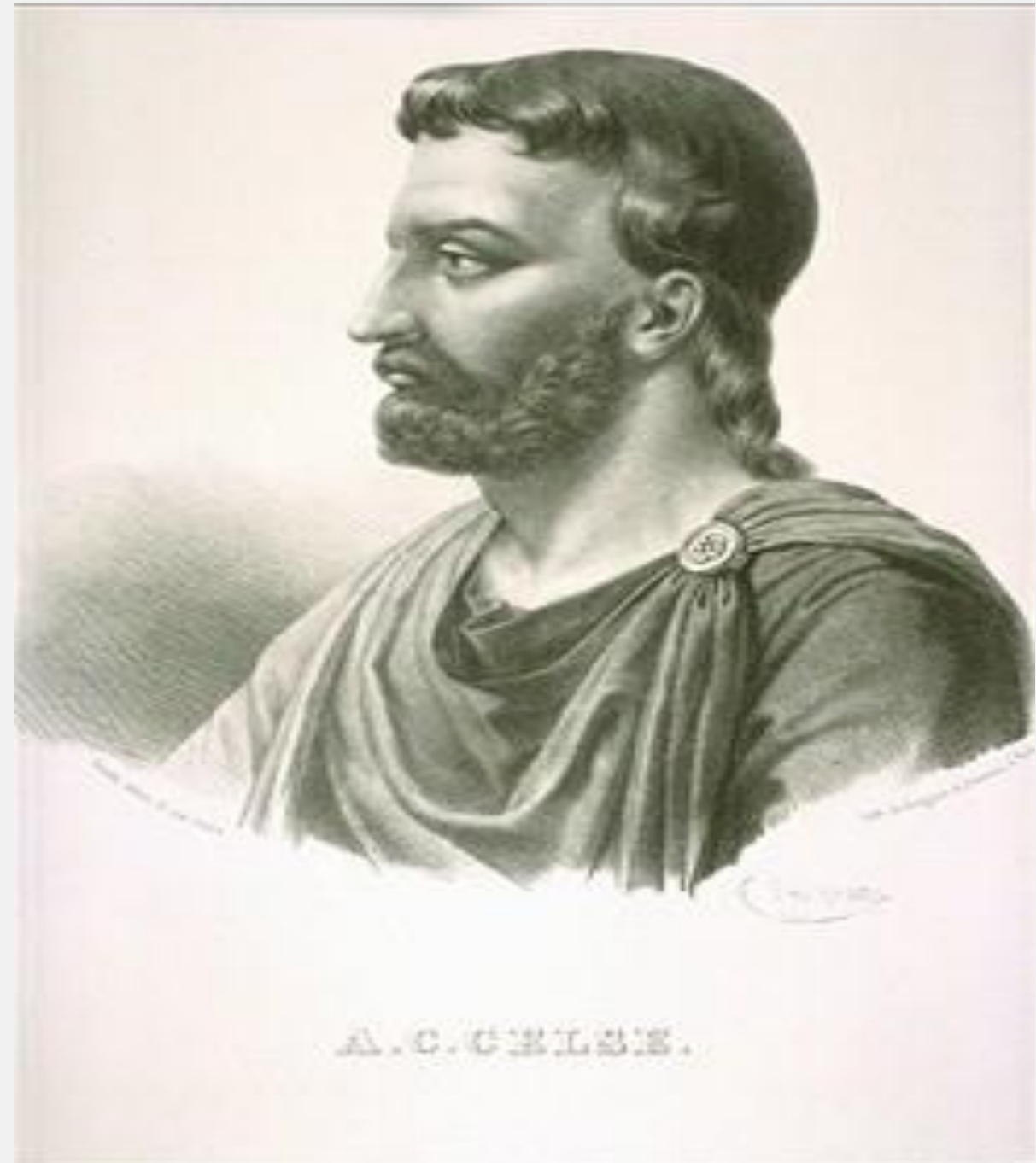

Цим самим він ніби ввійшов в суперечку з самим собою. Достатньо широко приставив всю сучасну йому медицину, А.К. Цельс разом з тим песимістично ставився на її значення. Це означає що ним оволоділа храмова медицина

ЧИ БУВ ЦЕЛЬС ЛІКАРЕМ?

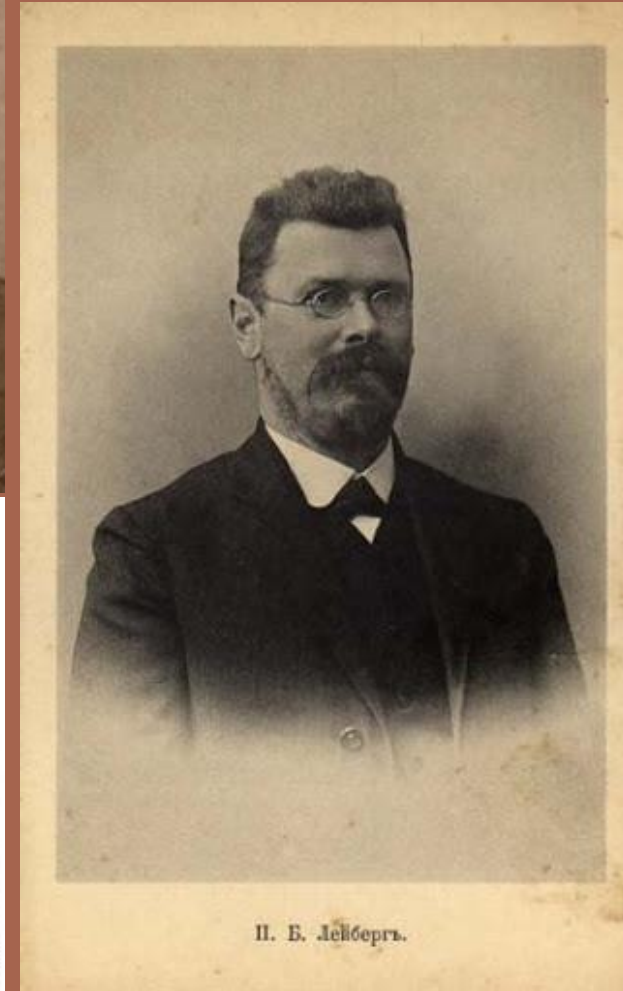
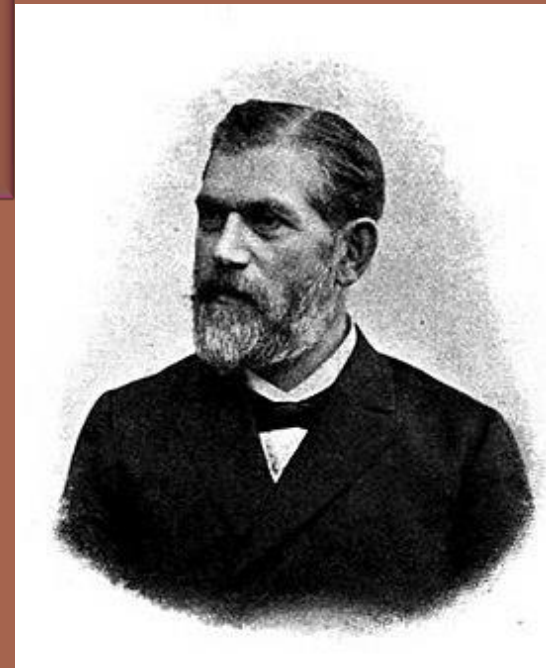
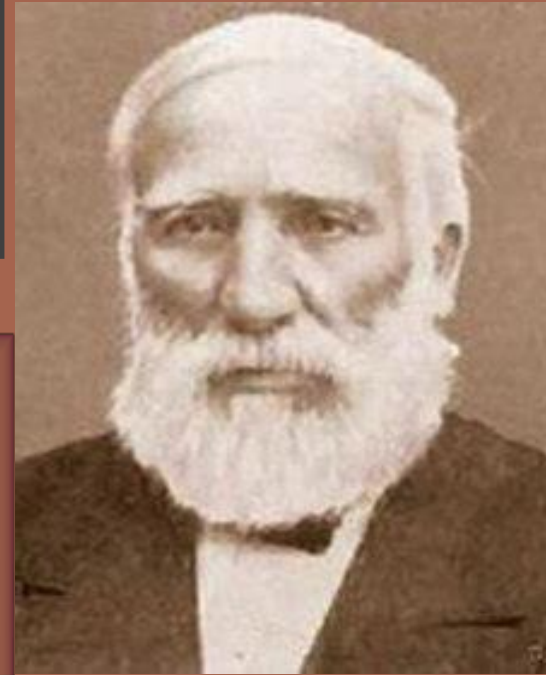
На цей рахунок існують дві протилежні думки. Одні вчені Гіршберг, Гезер, Даремберг, Мейер-Штейнег і інші, віддаючи данину поширеному тоді гіперкритицизму, не вважають його лікарем. До них примикає, хоча і з деякими застереженнями, С. Ковнер. Ця ж точка зору на Цельса прийнята і в багатьох навчальних посібниках з історії медицини.

І. Л. Гейберг, не рахуючи Цельса фахівцем, і відзначаючи зокрема його заслуги в викладі високих досягнень хірургії Олександрійського періоду, у такий спосіб характеризує весь труд Цельса: "Медицина дала в I ст. Н. Е. Відрадно вражає твір, - невеликий довідник Корнелія Цельса, найкраще, що внесли римляни у всю наукову літературу".

ЧИ БУВ ЦЕЛЬС ЛІКАРЕМ?

Інші вчені, в тому числі і А. Бернард в своїй дисертації, навпаки дотримуються протилежної думки, вважаючи, що Цельс безсумнівно був лікарем. А. Бернард досить докладно розбирає це питання і приходить до висновку, що у праці Цельса "всюди видно практичний лікар".

СОРАН ЕФЕСЬКИЙ

Соран Ефеський - римський лікар, грек за походженням. Народився він в Ефесі, вивчав медицину в Олександрії та Римі. Представник методичної школи, заснованої Асклепіадом. Зробив фундаментальний внесок у розвиток акушерства і гінекології, зробив перші спроби диференціального діагнозу.

СОРАН ЕФЕСЬКИЙ

- Видав багато творів по гінекології, акушерству і педіатрії. У них детально описується догляд за новонародженими і грудними дітьми, вперше в історії медицини було досліджено будову жіночих статевих органів.
- Зокрема Соран детально розібрав питання перерізання пуповини, догляд за дітьми, який повинний бути одяг у новонароджених.

- Він писав й про походи римських військ у місцевості, про різний клімат і харчування воїнів, що призводить до різноманітних захворювань
- Соран посприяв створенню військових госпіталів, і при них таборових лікарів.

ПРАЦІ СОРАНА

Головною працею Сорана вважають його твір "Про жіночі хвороби" (Gynekaia), який залишався основним джерелом знань з акушерства, гінекології та педіатрії аж до XVII ст.

Серед іншого, тут описано способи контрацепції і переривання вагітності, комплекс ранніх ознак вагітності та її перебігу, способи догляду за грудними дітьми та принципи педіатрії. Роботи вченого містять багатий матеріал з дієтики та догляду за дітьми грудного віку.

Сораном написано і низку інших праць: "Про гострі і хронічні хвороби", "Про переломи", "Про пов'язки" тощо. У своїх працях автор широко посилався на Гіппократа і написав його біографію.

МЕНСТРУАЛЬНИЙ ЦИКЛ

Соран Ефеський зробив висновок, що перед початком менструації відчувається тяжкість у попереку, іноді біль, млявість, постійне позіхання, напруження в кінцівках, а іноді і висипи на щоках.

Ознакою початку менструацій, згідно із Сораном, є схильність до нудоти і відсутність апетиту. Також Соран описав передменструальний синдром і припустив, що нездужання жінки до менструації залежать від місцевості, де вона проживає.

Жінкам, які вже давно мають менструації, він пропонує, щоб кожна ставилась до них індивідуально. Для деяких звичніше відпочивати, інші продовжують працювати. Соран попереджує, що безпечнішим є відпочинок, а також забороняє купатись, особливо в перший день менструації.

МЕТОДИ КОНТРАЦЕПЦІЇ ЗА СОРАНОМ ЕФЕСЬКИМ

Соран Ефеський одним з перших описав у своєму посібнику методи контрацепції, які зараз видаються просто безглуздям.

У цьому посібнику методи попередження вагітності передбачені для тих випадків, коли чоловік ще занадто молодий, або коли вагітність фізично небезпечна для жінки.

Соран скептично ставиться до магії і амулетів і застерігає проти застосування сильнодіючих хімічних засобів. Він перелічує способи, що допомагають жінці позбавитися чоловічого сім'я: «чхнути, встати, підмитися і походити відразу після статевого акту»

МЕТОДИ КОНТРАЦЕПЦІЇ ЗА СОРАНОМ ЕФЕСЬКИМ

Він також пояснює, як за допомогою в'язучих речовин, що вводяться до піхви (у вигляді ганчірки, просоченої ліками), можна звужити шийку матки, щоб перешкодити проникненню сперми. Соран Ефеський залишив докладні описи протизаплідних властивостей гранатів і імбиру, причому приймати їх потрібно було не як їжу, а у виді вагінальних свічок.

СОРАН ЕФЕСЬКИЙ: ПЕРШИЙ РИМСЬКИЙ ПЕДІАТР

Соран Ефеський був першим римським педіатром. Він забороняв занурювати немовля в холодну воду, як це робили при хрещенні, бо вважав, що це спричинить нежить, запалення слизової оболонки гортані, бронхіт, запалення легенів.

СОРАН ЕФЕСЬКИЙ: ПЕРШИЙ РИМСЬКИЙ ПЕДІАТР

Рекомендував умивати дітей чистою теплою, найкраще джерельною водою без будьяких добавок, обсипати немовля сіллю, додавати мед, олію чи сік корисних рослин, а потім змивати теплою водою. Найкращими вважав відвари з ромашки, соснових гілочок та горіхового листа.

Наголошував, що одяг новонародженого має бути теплим і завжди сухим, не викликати подразнень і не ставати на перешкоді диханню та кровообігу. Взимку це має бути шерсть, а влітку - льняна тканина

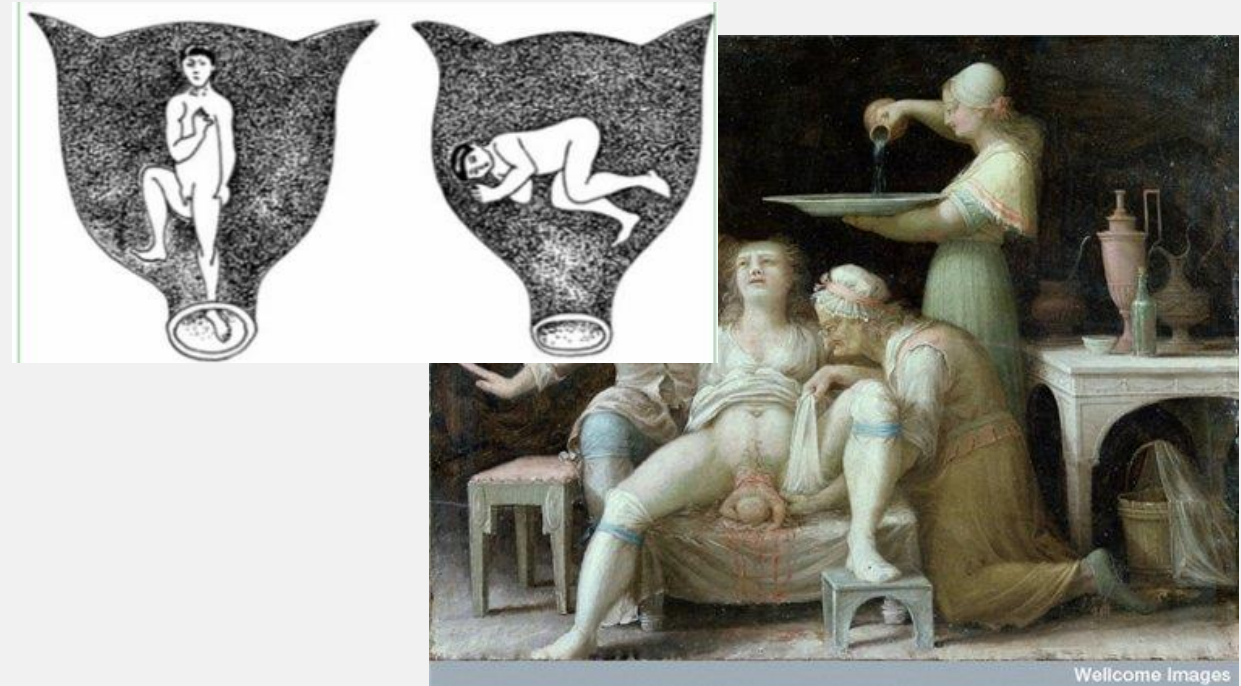

ПОЛОГИ ТА ВАГІТНІСТЬ

Найсприятливішим для запліднення періодом Соран Ефеський уважав період після закінчення менструації. Аби потомство не мало вад, жінки повинні бути тверезими під час статевого акту. Соран вважав, що виносити здорову дитину може жінка 15—40 років.

Попри деякі хибні уявлення, погляди і знання Сорана були на той час максимально повними і точними. Він, зокрема, описав ознаки вагітності, встановив наявність плодових оболонок, дослідив будову плаценти, запропонував методику догляду за породіллею, описав особливості харчування вагітних, детально висвітлив правила для лікаря при веденні пологів. Він радить лікареві детально опитати породіллю, ретельно провести дослідження, терпляче спостерігати, не поспішати з хірургічними втручаннями і не дозволяти робити цього акушерці.

Соран Ефеський уперше вказав, як слід проводити введення руки в матку ("рука акушера"), рекомендував руки тримати чистими, а нігті коротко обрізати. Саме Соран уперше описав розміщення матки та її анатомічну будову. Вчені наступних поколінь (Орибазій, Аєцій, Павло з Егіни), продовжуючи дослідження будови статевих органів жінки, багато запозичили з досліджень Сорана.

ПОЛОГИ ТА ВАГНІСТЬ

Соран Ефеський установив такі ознаки вагітності: затримуються місячні, набухають грудні залози, а судини шкіри молочних залоз робляться звитими, набувають синюватого відтінку і набухають; з'являється нудота; під очима виникають темні кола, а іноді жовті плями біля зіниці; із часом збільшується живіт, і вагітна починає відчувати рух плода, відсутність апетиту. Соран відкинув хибне твердження Гіпократата про те, що вагітність можна визначити по очах.

У Сорана були власні методи оцінки стану новонародженого — швидкий, голосний крик, нормальна чуттєвість, не судорожні, але і не слабкі рухи, нормальний колір шкіри, термін народження дитини, здоров'я породіллі, відсутність уроджених аномалій.

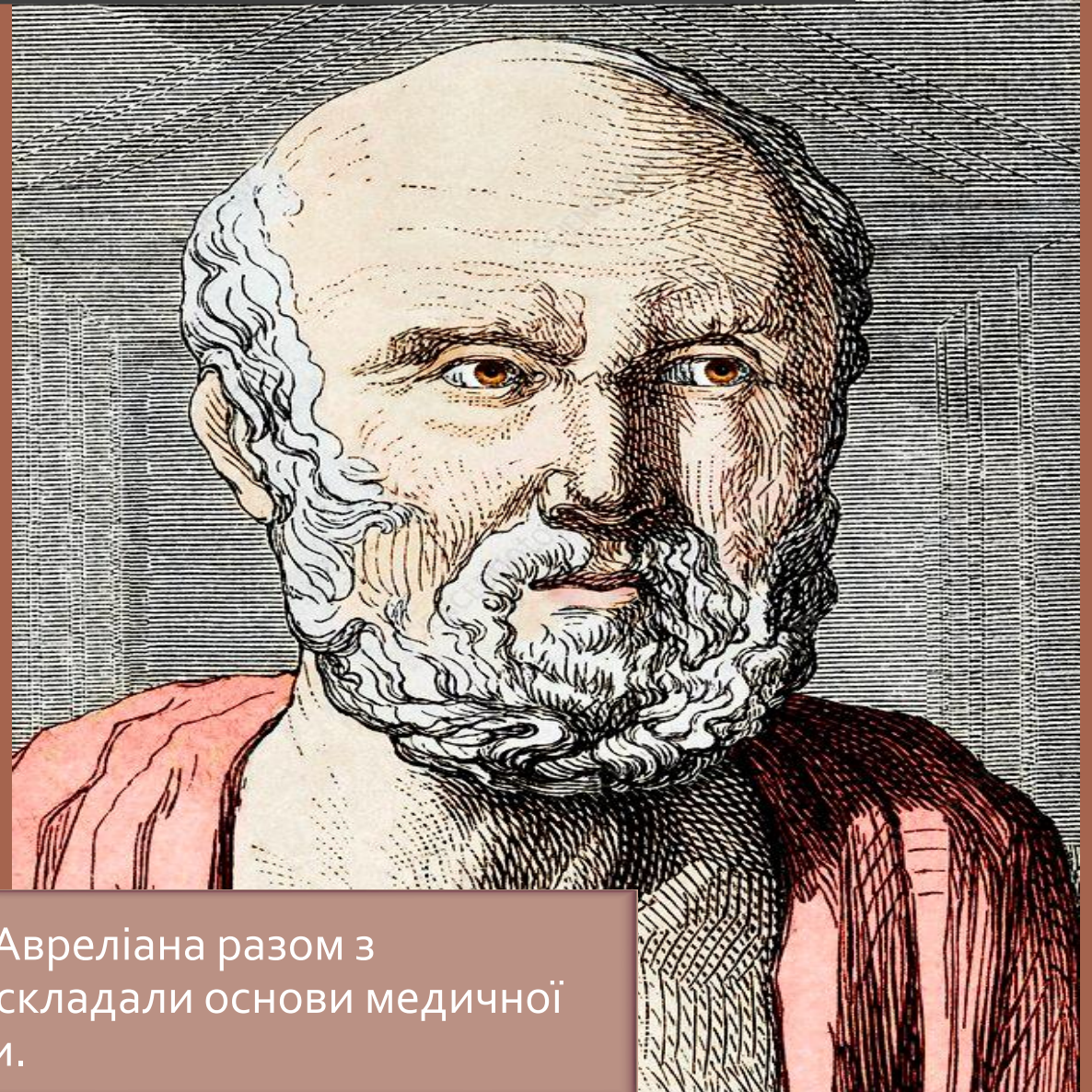
ЦЕЛІЙ АВРЕЛІАН

Целій Авреліан - відомий давньоримський лікар та теоретик медицини, представник методичної школи у медицині.

Займався спочатку практикою виходячи з доробок відомих лікарів — Асклепіада, Менекрата Темісона, Сорана. Був популяризатором та перекладачем латиною праць останнього. Окрім цього займався дослідження гострих та хронічних хвороб людини. Розвивав ідеї своїх попередників щодо причин та методів лікування цих хвороб.

ЦЕЛІЙ АВРЕЛІАН

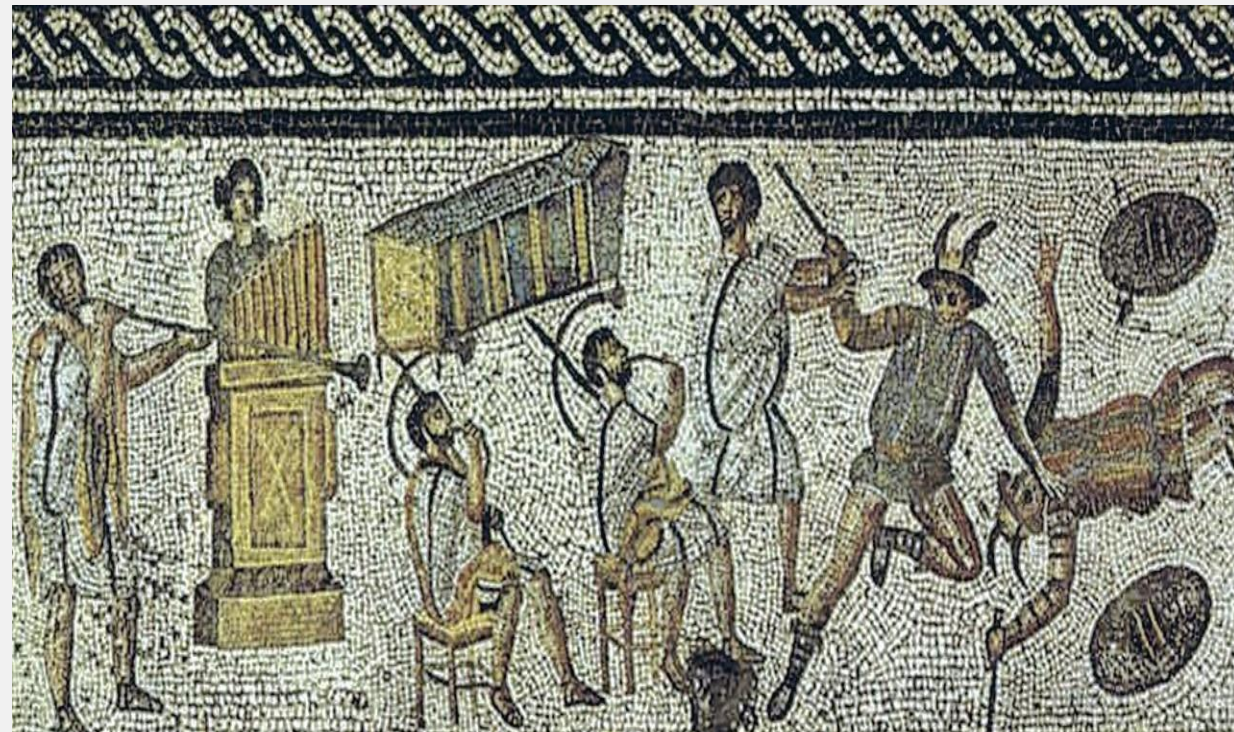
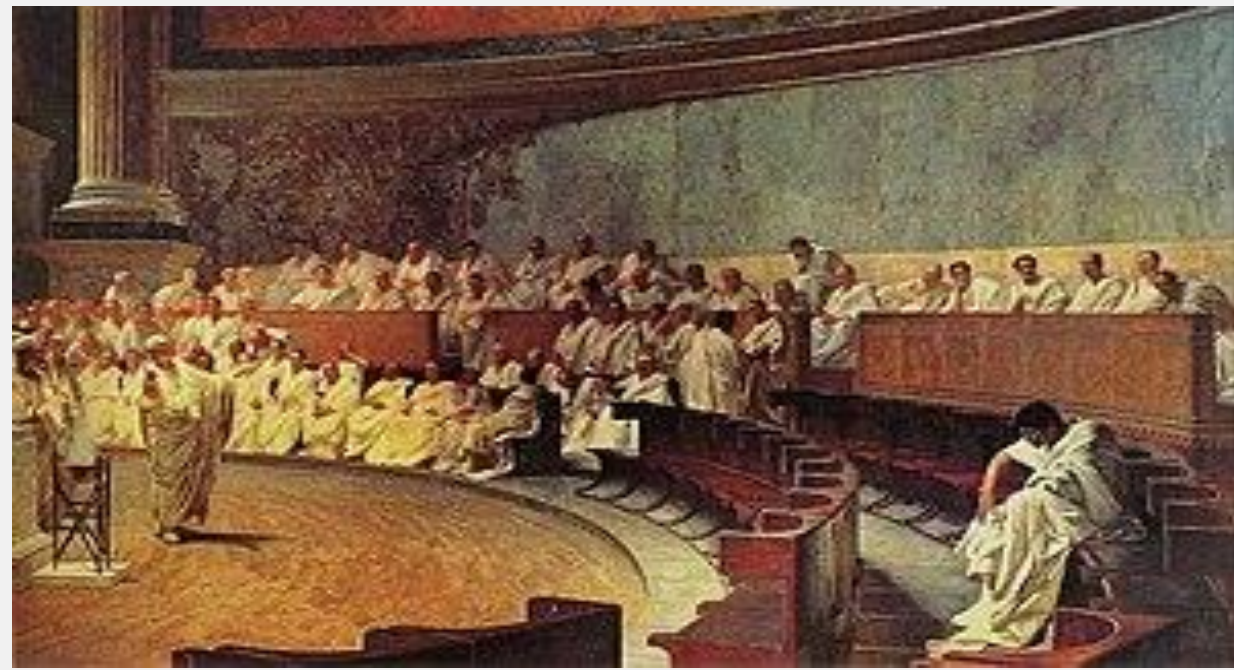

Середньовіччя праці Авреліана разом з творами Галена та Гіппократа склали основи медичної науки.

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Чи не був оригінальним дослідником, проте перевів на латинську мову грецьку медичну літературу.

З його творів збереглися цілком 3 книги про гострі хворобах, а також 5 книг про хронічні хвороби. Обидва твори є перекладами зниклого твори видатного представника грецької медичної школи так званих методики Сорана

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Збереглися також фрагменти свого роду лікарського катехізису, що містить в формі питань і відповідей опис всієї медицини, під назвою Медичні відповіді, а також витяг з праці Гінекологія, теж представляє собою обробку твору Сорана.

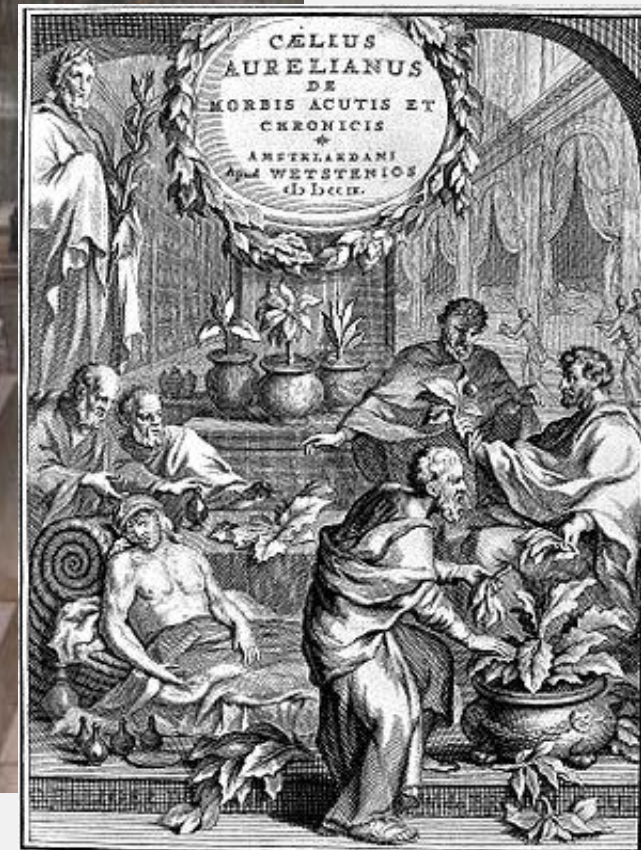
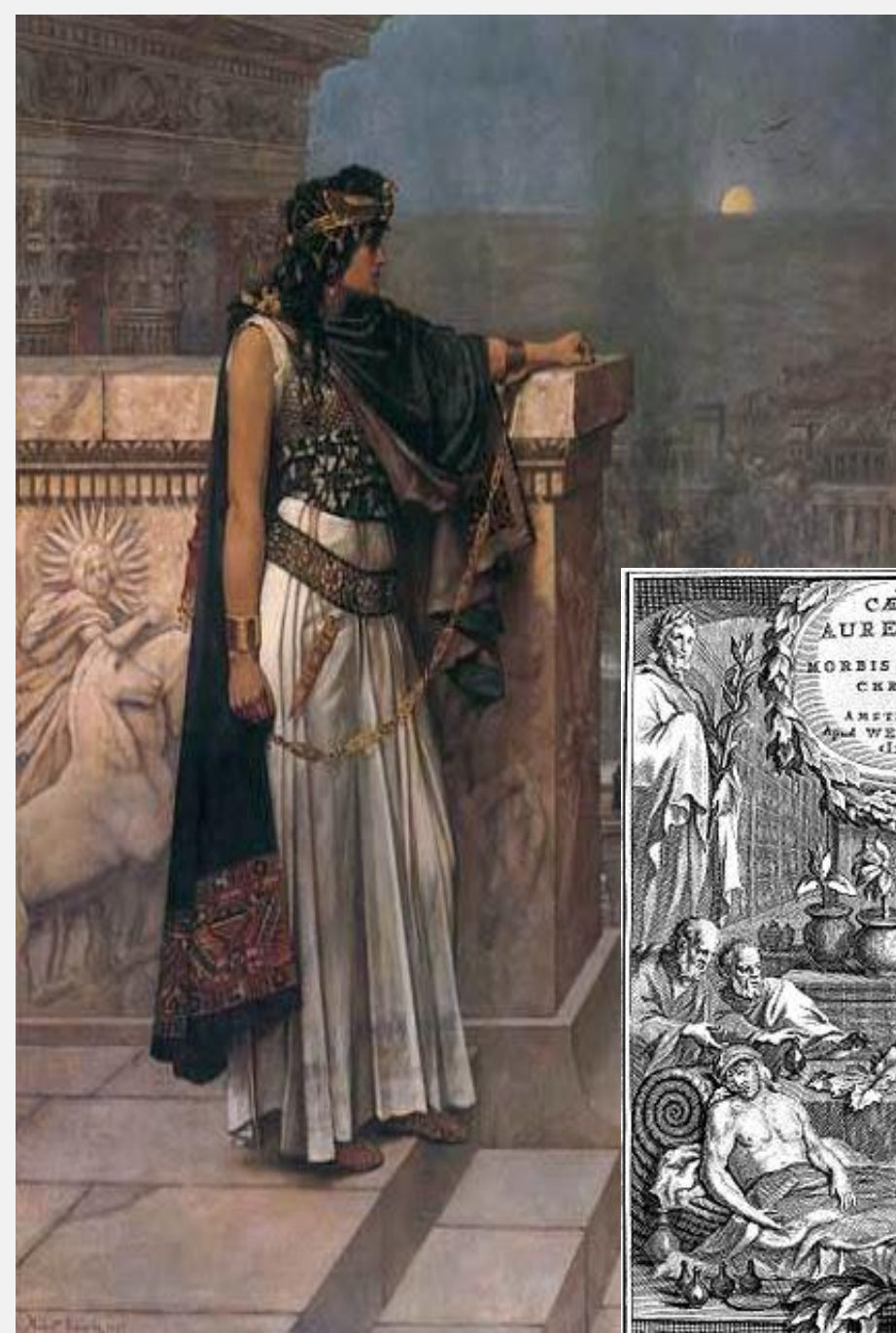
ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Автор компілятивного твору, в якому узагальнив праці Асклепіада і інших представників методичної школи.

Описав водобоязнь, виділив чутливі і рухові паралічі.

Видав твори Сорана Ефеського.

В середні віки праці Целія Аврелиана були в числі найбільш відомих медичних творів стародавніх авторів.

ВИСНОВКИ

1. Медицина - лише одна зі сторін різноманітної діяльності римського вченого – енциклопедиста Целія, але і сама по собі ця сторона має для нас велике пізнавальне значення. Твір Авла Корнелія Цельса "Про медицину" - великий і цікавий працю, в якому викладені основні принципи і теорії медичної науки до-галеновской Риму.
2. Визначний лікар та вчений античності Соран Ефеський зробив фундаментальний внесок у розвиток акушерства, гінекології і педіатрії як окремих клінічних дисциплін, зробив перші спроби проводити диференційний діагноз хвороб статевої сфери у жінок.
3. Целій Авреліан не був оригінальним дослідником, проте перевів на латинську мову грецьку медичну літературу. Завдяки численним цитат і викладу поглядів попередників, праці Целія Авреліана стають цінним джерелом для історії медицини. У середні століття поряд з роботами Гіппократа і Галена вони становили основу вивчення медицини.

ДЖЕРЕЛА

1. <https://www.litmir.me/br/?b=588722&p=2>
2. <http://www.aphorisme.ru/about-authors/celsus/?q=452>
3. https://ru.osvita.ua/vnz/reports/world_history/4700/
4. <https://www.docsity.com/ru/vklad-drevnerimskih-vrachey-k-galena-i-k-celsa-v-razvitie-mediciny/1257500/>
5. <http://z-l.com.ua/upload/pdf/504.pdf>
6. <http://www.people.su/ua/102983>
7. https://gufo.me/dict/biography_encyclopedia/%D0%A6%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D0%90%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%B0%D0%BD
8. <http://ancientrome.ru/dictio/article.htm?a=361666626>

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

